

Plameň života

Richard Rorty

V eseji nazvanej Pragmatizmus a romantizmus som sa pokúsil preformulovať Shelleyho argument z Obrany poézie. V srdci romantizmu, napísal som, žila idea, že rozum sa môže uberať len cestou, ktorú mu vytýčila imaginácia. Neexistujú dôvody bez slov. Bez imaginácie niet nových slov. Kde nie sú také slová, nie je možný morálny ani intelektuálny pokrok.

Esej som ukončil poukazom na kontrast medzi schopnosťou básnika dať nám bohatší jazyk a úsilím filozofa dosiahnuť mimojazykový prístup k skutočnej Skutočnosti. Platónov sen o takomto prístupe bol sám osebe veľkým básnickým výkonom. V Shelleyho dobe, argumentoval som, bol tento sen dosnívaný. Dnes dokážeme väčšmi než Platón prijať svoju konečnosť - pripustiť, že sa nám nikdy nepodarí dotknúť sa niečoho väčšieho ako sme sami. Namiesto toho dúfame, že ľudský život, tu na Zemi, bude s pribúdajúcimi storočiami bohatší, pretože jazyk bude našim vzdialeným po-

tomkom poskytovať viac možností, ako poskytuje nám. Náš jazyk bude k ich jazyku v podobnom vzťahu ako jazyk našich primitívnych predkov k nášmu.

V tejto eseji, podobne ako vo svojich predchádzajúcich textoch som slovo „poézia“ používal v rozšírenom význame. Bloomovo označenie, „silný básnik“ som rozšíril natoľko, aby zahrnulo všetkých prozaikov, ktorí pre nás vynašli nové jazykové hry - ľudí ako boli Platón, Newton, Marx, Darwin a Freud, ako aj poetov, akými boli Milton a Blake. Tieto hry môžu byť písané matematickými rovnicami, induktívnymi argumentmi, vo forme dramatických príbehov alebo (v prípade básnikov) prozodickými inováciami. Pre moje filozofické ciele bolo rozlišovanie medzi prózou a poéziou irelevantné.

Krátko po dopísaní Pragmatizmu a romantizmu mi diagnostikovali neoperovateľnú rakovinu pankreasu. Pár mesiacov potom, ako som sa túto zľú správu dozvedel, sme sedeli pri káve so starším synom

a mojou sesternicou. Sesternica (ktorá je baptistická kazateľka) sa ma opýtala, či sa v tejto novej situácii moje myslenie neobracia k náboženským témam. Povedal som, nie. „A čo filozofia?“, opýtal sa syn. „Nie,“ odpovedal som, ani filozofia, ktorú som písal, ani tá, ktorú som čítal, nemá žiadny špeciálny vzťah k mojej terajšej situácii. Nemám žiadny problém s Epikurovou myšlienkou, že je iracionálne báť sa smrti, ani s Heideggerovým názorom, že ontoteológia vznikla v snahe vyhnúť sa našej smrteľnosti. Ani *ataraxia* (oslobodenie od nepokoja), ani *Sein zum Tode* (bytie k smrti) sa nezdarujú byť k veci.“

„Nie je použiteľné *nič* z toho, čo si čítal?“ pokračoval syn. „Áno,“ počul som sám seba zamrmlať, „poézia“. „Ktoré básne?“ opýtal sa. Zarecitoval som dve otrepané básničky, ktoré sa mi podarilo vydolovať z pamäti a ktoré ma nezvyčajne potešili. Najčastejšie citované riadky zo Swinburnovej *Záhřady Persefony*:¹

*We thank with brief thanksgiving
Whatever gods may be
That no life lives for ever
That dead men rise up never;
That even the weariest river
Winds somewhere safe to sea.*

a Landorov *Sedemdesiatpäťročný*:²

*Nature I loved, and next to nature Art;
I warmed both hands before the fire of life,
It sinks, and I am ready to depart*

Toto pomalé plynutie a zadŕhavé iskrenie mi priniesli útechu. Myslím, že žiadna próza by nemohla vyvolať podobný efekt. Na takúto prácu nestačí imaginácia, potrebné sú ešte rým aj rytmus. V riadkoch, ako sú tieto, imaginácia, rým aj rytmus spolupracujú, aby vytvorili stupeň kompresie, a tým aj účinok, aký možno dosiahnuť iba veršom. V porovnaní s dokonalými strelami básnikov je aj najlepšia próza náhodná a neusporiadaná.

Napriek tomu, že rôzne verše znamenali pre mňa tak veľa v rozličných obdobiach života, sám som nikdy nebol schopný napísať nič podobné (okrem pár sonetov čarbaných na papier počas nudných fakultných schôdzí). Nesledujem ani tvorbu súčasných básnikov. Ak niekedy čítam básne, sú to väčšinou básne mojich obľúbených autorov z mladosti. Mám dojem, že môj ambivalentný vzťah k poézii v tomto úzkom zmysle je dôsledkom oidiopovských komplexov, vyvolaných skutočnosťou, že som mal otca básnika (*pozri* James Rorty: *Children of the Sun*, Macmillan 1926).

Dnes by som však bol rád, keby som vo svojom živote venoval viac času veršom. Nie preto, že by som sa bál, že mi unikla nejaká pravda, ktorú nemožno vyjadriť prózou. Neexistujú také pravdy; neexistuje žiadna pravda o smrti, ktorú by Swinburne a Landor poznali a Epikuros s Heideggerom nepoznali. Môj život by však bol plnší, keby som dnes dokázal citovať viac básní – rovnako ako by bol plnší, keby som mal viac blízkych priateľov. Kultúry s bohatšími slovníkmi sú ľudskejšie – sú vzdialenejšie zvieratám – ako kultúry s chudobnejšími slovníkmi; individuálni muži a ženy sú ľudskejší, ak sú ich pamäti bohatšie zásobené veršami.

z anglického originálu preložil Egon Gál

1.
*V krátkej modlitbe podakujme
bohom, čímkoľvek už sú,
že nič živé navždy živým neostane,
mŕtvy z mŕtvych nevstane
a aj rieky dlhé a ustatné
k moru bezpečne sa vinú.*

2.
*Príroda a umenie, ktoré som miloval;
oheň života, nad ktorým ruky som si zohrieval,
slabne a ja pomaličky odchádzam.*

(preložil a prebásnil Oto Havrila)